

The role of the game in developing creative activity in preschool children

Raviyajan NURADDINOVA¹

Urgench State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received January 2022

Received in revised form

15 January 2023

Accepted 25 February 2023

Available online

15 March 2023

Keywords:

creativity,
field,
program,
competence,
activity,
person-oriented approach,
education and upbringing,
pedagogue,
developmental environment,
game.

ABSTRACT

In this article, the approaches to the concept of creativity, the role of the game in the development of creative activity in preschool children, and the possibilities of development based on the competence approach were analytically and comparatively described. It focuses on the development of preschool children's attitude to the game and activity based on the game.

2181-1415/© 2023 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol4-iss2/S-pp126-131>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ faollikni rivojlantirishda o'yinning roli

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

kreativlik,
soha,
dastur,
kompetensiya,
faollik,
shaxsga yo'naltirilgan
yondashuv,
ta'lim va tarbiya,
pedagog,
rivojlantiruvchi muhit,
o'yin.

Mazkur maqolada kreativlik tushunchasi haqidagi qarashlar, maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ faollikni rivojlantirishda o'yinning roli va kompetensiyaviy yondashuv asosida rivojlantirish imkoniyatlari tahliliy va qiyosiy bayon etildi. Unda maktabgacha yoshdagi bolalarning o'yinga bo'lgan munosabati va o'yin asosida faollikni rivojlantirish o'rganilgan.

¹ Doctoral student, Urgench State University

Роль игры в развитии творческой активности дошкольников

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

творчество,
область,
программа,
компетентность,
деятельность,
личностно-
ориентированный подход,
воспитание и обучение,
педагог,
развивающая среда,
игра.

В данной статье аналитически и сравнительно описаны подходы к понятию творчества, рассмотрены роль игры в развитии творческой активности дошкольников, возможности развития на основе компетентностного подхода. Основное внимание уделяется развитию отношения детей дошкольного возраста к игре и развитию активности на основе игры.

KIRISH

Bugungi kunda kreativlik tushunchasida turli xil yondashuvlarga guvoh bo'lyapmmiz. "Kreativlik" tushunchasi o'zida madaniy xilma-xillikni aks ettiradi. G'arb kishilari uchun kreativlik, umuman olganda, yangilik sanaladi. Ular kreativlik negizida noan'anaviylik, qiziquvchanlik, tasavvur, hazil-mutoyiba tuyg'usi va erkinlik mavjud bo'lishiga e'tiborni qaratadilar (Myordok, Ganim, 1993-y.: Shternberg, 1985-y.). Sharqliklar esa aksincha, kreativlikni ezgulikning qayta tug'ilish jarayoni, deb tushunadilar [1].

O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim muassasalaridan kutilayotgan natijalarni, shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasalari pedagoglari tomonidan davlat o'quv dasturini amalga oshirishda ta'minlanishi kerak bo'lgan rivojlantiruvchi muhitning xususiyatlarini, maktabgacha yoshdagibolalarga ta'lim berish va rivojlantirishdagi yondashuvlarni tavsiflaydi [2].

O'YIN ORQALI TA'LIM OLISH VA RIVOJLANTIRISH

O'yin maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berishda muhim yondashuvdir. O'yin quvonch keltiradi va bolalarni rag'batlantiradi, ularga yangi ko'nikma va bilimlarni o'rganishga, o'zini va atrofidagi dunyoni bilishga imkon beradi. Maktabgacha ta'lim bolaning o'yin huquqini tan oladi, o'yinning bola uchun muhimligini va uning individual rivojlanishi, ta'lim olishi va farovonligiga ko'maklashishdagi pedagogik imkoniyatlarini tan oladi [3].

Davlat o'quv dasturida bolaning o'yin o'ynash huquqi tan olinadi, o'yinning bola uchun ahamiyati, uning pedagogik imkoniyatlari ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etishda inobatga olinadi.

1-rasm

O'yin maktabgacha yoshda yetakchi faoliyatdir. O'yin orqali ta'lim olish bolalarni ta'lim olishi va rivojlanishining yondashuvlaridan biridir. O'yin – bu bolani o'zini va atrofidagi dunyoni o'rganishga undashning tabiiy usuli. O'yin bolaning shaxsiyati, uning bilish, ijtimoiy-hissiy, ijodiy va jismoniy jihatlarini rivojlantiradi. O'yinda bolalarning tengdoshlari va pedagogi bilan o'zaro munosabati nutq va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi, uning motorikasi takomillashib boradi.

2-rasm

O'yin boshqa bolalar bilan hamkorlikda ta'lim olish imkoniyatini yaratadi, ularga tavakkal qilish, xato qilish va qiyinchiliklarni yengish imkonini beradi. Va, eng muhimi, o'yin ta'lim olishni quvonchli qiladi, bolalarning tasavvurini va ijodkorligini rivojlantiradi. O'yin har xil bo'lishi mumkin – bolaning yoki bolalar guruhining tashabbusi bilan to'laligicha erkin, pedagogning minimal yoki to'liq ishtirokisiz – pedagog tomonidan tashkil etilgan va uning ko'rsatmalari yordamida amalga oshiriladi. Erkin o'yinning ahamiyatini tushunish va e'tirof etish bilan birga, uyushgan o'yinda pedagogning hal qiluvchi rolini ham tan olish kerak.

Ta'lim va tarbiya jarayoni o'yin o'ynash imkoniyatini ta'minlashi kerak, rivojlantiruvchi muhit esa o'yin o'ynash imkoniyatiga hissa qo'shishi kerak. O'yin uchun sharoit yaratish, ya'ni bolalarni yetarli vaqt, joy, qo'llab-quvvatlovchi resurslar va o'yinchoqlar bilan ta'minlash juda muhimdir.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlaydigan pedagoglar bolalar o'yiniga yordam berishlari lozim bo'ladi. Bolalar o'yinini tashkil etishda pedagogning o'rni quyidagilar bilan ifodalanadi:

- **bolalar o'yinlari uchun sharoit yaratish (vaqt, joy, resurslar).** Pedagog o'yin maydonchasini tayyorlaydi, bolaning yoshi, qiziqishlari, qobiliyati va madaniyatiga mos keladigan rag'batlantiruvchi o'yin resurslari bilan ta'minlaydi. Pedagog xavfsizlik talablariga rioya qilgan holda xona ichida va tashqarisida ham o'yin uchun imkoniyatlar yaratadi;

- **bolalar o'yinini rivojlantirish.** Pedagog bolalarga o'yin orqali o'rganish va rivojlanishlari uchun imkoniyatlar yaratadi. Pedagog bolalarga o'yin holatiga kirishga va yoki o'ynashni davom ettirishga yordam beradigan ko'nikmalarni shakllantiradi. U bolalarning individual xususiyatlari, ularning qiziqishlari, qobiliyatlari va rivojlanish ehtiyojlarini kuzatish asosida o'yinni rejalashtiradi;

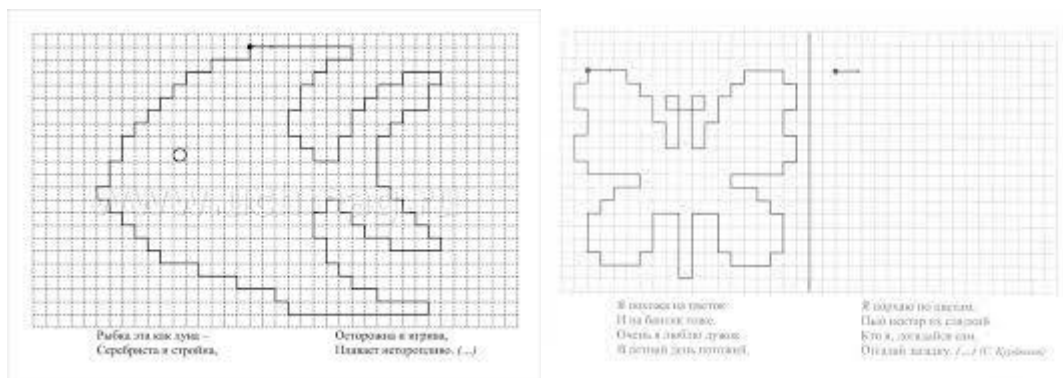
• **bolalarning o'yinda o'zaro munosabatda bo'lishiga yordam berish.**

Bolalarni o'yinda kuzatish pedagogga bolaning boshqa bolalar bilan qanday o'ynashini, bola o'yinda qanday ko'nikma va malakalarni namoyon etishini, o'yin orqali qanday ko'nikmalarni rivojlantirish kerakligini anglashga yordam beradi. Pedagog o'yinga qo'shilib, bolaning ta'lim olishini, uning tasvirlash, tushuntirish, asoslashi, tegishli tilni qo'llash qobiliyatini, shuningdek, ijobiy xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirishga ko'maklashadi;

• **bolalarga o'zlarini va qobiliyatlarini namoyish qilish imkoniyatini berish.**

Pedagog rejalashtirishda bolaning o'z g'oyasi asosida yoki uning tashabbusi bilan o'ynash uchun yetarli vaqt ajratadi, bunda bolalar shoshmasdan va kattalar tomonidan to'xtatilishidan qo'rqmasdan o'ynashlari mumkin. Bolalarga erkin o'yin uchun vaqt va kattalarning faol aralashuvisiz o'zlarini va qobiliyatlarini ifoda etish imkoniyati beriladi [4].

Tarbiyachi o'yin yordamida bolalarni har tomonlama rivojlantirish vazifasini amalga oshirish uchun unga muntazam ravishda ta'sir etib borishi zarur. Bu vazifani hal etishda o'yin bolalar bog'chasidagi ta'lim-tarbiyaviy ishning hamma tomonlari bilan bog'langan bo'lishi kerak. O'yinda bolalarning mashg'ulotlarda olgan bilim va malakalari aks etadi va rivojlantiriladi, ular orqali esa bola hayotga o'rgatiladi. Ikkinchi tomondan, o'yinda tarbiyalangan sifatlar faoliyatning boshqa turlariga ko'chiriladi. Bolalarning narsalar, ularni sifati to'g'risida bilimlarni mustahkamlash uchun har xil o'yinchoqlar, suratlar, uy-ro'zg'or buyumlaridan foydalaniladi.

3-rasm

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

O'yin uchun hissiy ko'tarinkilik xosdir. U o'zaro kurash, musobaqalashish, raqobat shaklida namoyon bo'ladi. O'yinning o'yin mazmunini aks ettiruvchi, uni rivojlantirishning mantiqiy va vaqtincha izchilligini ko'zda tutgan bevosita tegishli va unga nisbiy aloqador qoidalari bo'lishini ko'rsatadilar. Tadqiqotchilar nazariy aspektda o'yinga faoliyat, jarayon va o'qitish metodi sifatida qaraydilar. O'yin faoliyat sifatida maqsadni belgilab olish, rejalashtirish va amalga oshirish, natijalarni tahlil qilishni qamrab oladi va bunda shaxs sub'yekt sifatida o'z imkoniyatlarini to'la amalga oshiradi. O'yinli faoliyatni motivatsiyalash o'yin xarakterining musobaqalashish shartlari, shaxsning o'zini namoyon qila olishi, o'z imkoniyatlarini amalga oshirish ehtiyojlarini qondirishdan kelib chiqadi. Jarayon sifatida o'yin tuzilmasi (G.K. Selevko ta'biricha) quyidagilarni qamrab oladi:

– o'ynash uchun olingan rollar;

- bu rollarni ijro etish vositasi bo'lgan o'yin harakatlari;
- predmetlarni, ya'ni haqiqiy narsalarni shartli, o'yin narsalari o'rnida qo'llash;
- o'yinda ishtirok etuvchilarning real o'zaro munosabatlari;
- o'yinda shartli ravishda yaratilgan syujet – ijro sohasi.

O'yindan tushunchalar, mavzu va hatto o'quv predmeti bo'limini o'zlashtirishda o'qitish metodi va mustaqil texnologiya sifatida foydalaniladi. O'yin bilish va uning bir qismi (kirish, mustahkamlash, mashq, nazorat) tarzida tashkil etiladi. O'yinlar turli maqsadlarga yo'naltirilgan bo'ladi. Ular didaktik, tarbiyaviy, faoliyatni rivojlantiruvchi va ijtimoiylashuv maqsadlarida qo'llaniladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Chet el pedagog olimlaridan P.F. Lesgaft, K.D. Ushinskiy tomonidan o'yin nazariyasi ishlab chiqilgan. Ushinskiy bolalar faoliyatida o'yinning mehnat jarayoni asosida paydo bo'lganligini va uni yosh avlodni mehnat faoliyatiga tayyorlashdagi roli, o'yinning bola shaxsini shakllantirishdagi ahamiyatini asoslab berdi. U "bolalar o'yinlari ko'p asrlik tarixga ega. Insonning o'zi tomonidan ishlab chiqilgan qudratli tarbiyaviy vosita va shuning uchun ham unda inson tabiatining haqiqiy ehtiyoji ifodalangan" – deb ta'kidlaydi. Bundan tashqari A.S. Makarenko, D.B. Elkonin, N.L. Figurin, E.A. Arkinlarning g'oyalari hozirgi zamon bolalar o'yinlar nazariyasi uchun asos bo'lib kelgan. Buyuk psixolog D.V. Elkonin o'yinning kelib chiqishiga oid yangi g'oyani ilgari suradi. Jamiyatning dastlabki taraqqiyotidayoq bolalarning kattalar hayoti va mehnatida ishtirok etishlari, bolalarni mehnat qilishlari uchun qulay o'yinchoq-mehnat qurollari ishlab chiqilgan [6].

TAHLIL VA NATIJALAR

Yuqorida ta'kidlanganidek, maktabgacha yoshdagi bolalarda faollikni rivojlantirishda o'yinning roli qanday ahamiyatga ega ekanligi masalasi ko'plab olimlar va pedagoglar tomonidan o'rganilgan va bir qator metodik qo'llanma va risolalar ham chop qilingan. Masalan, Montessori, A.S. Makarenko, D.B. Elkonin, N.L. Figurin, E.A. Arkinlarning ilmiy ishlari shular jumlasidandir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda MTTlarda o'yinli ta'lim ishlarini kreativ tashkil qilish, ta'lim natijasini shaxsiy faoliyat mas'uliga, bola shaxsini esa ta'limning harakatlantiruvchi kuchiga aylantirish ko'p jihatdan ta'limni kreativ tashkil etishga bog'liq. O'yin asosida kreativ faollikni tashkil etish natijasi o'laroq ta'lim sub'yektlarida ikki qator o'zgarish yuz beradi: tarbiyachida faollikni oshiruvchi pedagogik mahorat takomillashadi, bolalarda o'yin asosida kreativlik qobiliyatlari rivojlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. N.M. Quchqorova Pedagogning kasbiy kompetentligi va kreativlik. Darslik. "BOOKMANY PRINT", Toshkent – 2022. 58-bet.
2. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun davlat o'quv dasturi / Takomillashtirilgan ikkinchi nashr / II-bob // 2.2. MTTda ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etish tamoyillari. Toshkent – 2022. – 11-bet.
3. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun davlat o'quv dasturi / Takomillashtirilgan ikkinchi nashr / IV-bob // Maktabgacha yoshdagi bolaning rivojlanishida o'yinning roli va maktabgacha ta'lim tashkilotining ta'lim va tarbiya jarayonida ahamiyati. Toshkent – 2022. 20-bet.

4. N.M. Quchqorova, R.S. Nuraddinova. Ilk qadam davlat o'quv dasturi namunasida o'tkaziladigan mavzuli faoliyatlarni tashkil etish. O'quv qo'llanma. "BOOKMANY PRINT", Toshkent – 2022. 75-bet.

5. N.M. Quchqorova, N.P. Allaberganova, R.I. Ismayilova, N.B. Otanazarova. Maktabgacha pedagogika. Darslik. "BOOKMANY PRINT", Toshkent – 2023. 102-bet.

6. www.ziyonet.uz.